

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МВС УКРАЇНИ

Досліджено особливості підготовки поліцейських кадрів у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання. Наголошено, що нині не доволі чітко визначено специфіку підготовки поліцейських кадрів у таких закладах. Акцентовано на існуванні різних підходів до перспектив збереження наявної мережі відповідних закладів. Узагальнено проблемні питання концептуальних засад поліпшення діяльності правоохоронних органів і якості підготовки поліцейських нової генерації. Зазначено, що цей процес може бути успішним лише тоді, коли вся наукова спільнота долучиться до осмислення проблем, які існують у системі МВС України, та напрацюють рекомендації для вдосконалення діяльності поліцейських.

Ключові слова: *концепція, реформування, професійна підготовка правоохоронців, кадрова політика в МВС України, професійний відбір та професіоналізація правоохоронців, міжнародний досвід підготовки поліцейських, реструктуризація та модернізація правоохоронної діяльності.*

Постановка проблеми. У сучасних демократичних державах поліція втрачає функцію карального органу та переходить на повсякденну цілодобову сервісну службу з широким спектром соціальних послуг для населення. Сучасна стратегія розвитку Національної поліції передбачає зміну парадигми управлінського підходу, сучасної кадрової політики, яка б забезпечувала формування високопрофесійного кадрового ядра, здатного в повному обсязі забезпечувати виконання покладених на цей орган функцій і наданих повноважень. Професіоналізація кадрового складу Національної поліції сприятиме підвищенню рівня довіри громадян, поліпшенню професійного іміджу, забезпечить дотримання законності та дисципліни в процесі професійної діяльності, що, своєю чергою, забезпечить реалізацію принципу правової і соціальної держави.

Стан дослідження. Розкриттю сутності кадрової політики в системі МВС України присвячена низка наукових доробків учених-адміністративістів І. Арістової, О. Бандурки, Д. Бахраха, С. Венедиктова, Т. Гарасиміва, О. Джужі, Д. Калаянова, Р. Калюжного, А. Комзюка, В. Коваленка, В. Колпакова, А. Коренева, Н. Матюхіної, М. Мельника, С. Петкова, О. Рябченко, О. Скакун, В. Сіренка, С. Сливки,

О. Синявської, В. Сирих, Ю. Тихомирова, М. Тищенко, О. Харитонова, С. Шалгунової, В. Шаповалова та інших, які розглядали її генезу і в історичному, управлінському, і в адміністративному аспектах. Незважаючи на значний науковий доробок, нині серед науковців тривають дискусії стосовно якості освіти правоохоронців, проблем співвідношення стандартів і творчості, стереотипів та абстрактної свободи під час підготовки професіоналів, загальної моделі випускників – «вузьких спеціалістів» чи «універсальних носіїв знань».

Метою статті є дослідження однієї із детермінант кадрової політики в системі МВС України – підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації персоналу Національної поліції.

Виклад основних положень. Априорі теоретичні знання і практичні навички, отримані під час професійного навчання та практичної діяльності, безпосередньо впливають на професійний рівень спеціаліста. Слушною є думка В. Креміня, що «ефективність функціонування особистості в умовах науково-інформаційних технологій і глобалізації залежатиме саме від рівня розвитку людини» [1, с. 11]. Успіху в професійній діяльності здатна досягти лише та особистість, яка впродовж усього життя прагне самовдосконалюватися й вдосконалювати свої професійні знання і навички. Підтримуємо позицію вчених О. Крушельницької та Д. Мельничука, які зазначають, що «... професійний розвиток – це системний характер набуття працівником нових компетенцій, знань, умінь і навичок, які він використовує чи буде використовувати у своїй професійній діяльності» [2, с. 92].

На думку В. Венедиктова, «...сучасні технології підготовки конкурентоспроможного спеціаліста вимагають моделювання особи курсанта (слухача) як майбутнього професіонала. Це допоможе не лише визначити інваріантні, ідеалізовані параметри особи та професійної діяльності спеціаліста, а й простежити процес його особистісного формування. Уважаємо, що основним критерієм моделювання діяльності конкурентоспроможного спеціаліста є професійна готовність до своєї діяльності, яка є інтегративним показником особи й об'єднує в собі мотиваційно-ціннісне ставлення до професії та володіння елементами діяльності на раціональному рівні» [3, с. 90].

Слушною є думка К. Роджерса, що «...поведінка і діяльність людини завжди регулюються об'єднувальним мотивом – потребою актуалізації, тобто «властивої людині тенденції розвивати усі свої здібності, щоб зберігати і розвивати особистість» [4, с. 245]. Тому розгляд феномену професіоналізму правоохоронців потрібно здійснювати із застосуванням системного підходу з погляду: професіоналізму діяльності, професіоналізму особистості, нормативності діяльності

й поведінки професіонала та продуктивної Я-концепції. Априорі професіоналізм діяльності поліцейських передбачає гармонійну узгодженість високого пізнання професійної компетенції та професійних знань і навиків, а також соціальних інваріантів професіоналізму, які, своєю чергою, диференціюють спеціальні базисні вміння.

Створення сучасних інноваційних технологій, спрямованих на формування конкурентоспроможного правоохоронця, сприятиме формуванню ціннісно-орієнтованої особистості, відкритої до сприйняття нового досвіду, яка може самостійно здійснювати вибір і приймати рішення у різноманітних професійних ситуаціях. Тому формування професіонала-поліцейського повинно розпочинатися під час його навчання у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання шляхом формування не лише вмінь і навиків правознавця чи правозастосувача, а ціннісно-орієнтованої особистості, яка прагне служити народові України, захищати його конституційні права та свободи.

У Концепції розвитку сектору безпеки і оборони [5] розглянуто кадрове забезпечення Національної поліції як головний орган у системі органів виконавчої влади зі спеціальним статусом у сфері забезпечення захисту прав і свобод людини та громадянина, публічної безпеки і порядку, забезпечення протидії злочинності тощо. Для забезпечення ефективності покладених на Національну поліцію завдань МВС України потрібно: вдосконалити окремі елементи кадрової політики стосовно запровадження європейських стандартів фізичної та вогневої підготовки працівників поліції, здійснювати постійний моніторинг оцінювання якості наданих послуг, завершити реорганізацію штатної численності персоналу з урахуванням досвіду європейських практик.

Складність покладених на Національну поліцію України завдань, пов'язаних із насамперед боротьбою зі злочинністю, діяльністю у ризиконебезпечних і екстремальних ситуаціях вимагає постійного підвищення рівня їхнього професіоналізму та високого рівня наукового забезпечення процесів їх підготовки й професійної практичної діяльності.

Системний характер професійного розвитку працівників Національної поліції повинна забезпечувати система безперервного професійного навчання, а комплексне поєднання умов розвитку та вимог до професійної зорієнтованості сприятиме професіоналізації правоохоронців. Відповідно до вимог ст. 72 Закону України «Про Національну поліцію», «...професійне навчання поліцейських складається з: 1) первинної професійної підготовки; 2) підготовки у вищих навчальних закладах із специфічними умовами навчання; 3) післядипломної освіти; 4) службової підготовки – системи заходів, спрямованих на

закріплення й оновлення необхідних знань, умінь та навичок працівника поліції з урахуванням оперативної обстановки, специфіки та профілю його оперативно-службової діяльності» [6].

Нині в системі МВС України дуже важливу роль відіграє первинна професійна підготовка, під час якої новопризначені працівники поліції отримують спеціальні навички і знання, необхідні для виконання покладених на них повноважень. Постійне вдосконалення професійної майстерності з урахуванням специфіки та профілю професійної діяльності досягається працівниками поліції під час занять зі службової підготовки. В Положенні про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України [7] слушно акцентовано, що суттєва особливість службової підготовки, яка відрізняє її від традиційного освітнього процесу, полягає у необхідності не лише навчати зрілих людей, але й переучувати їх, долаючи водночас сформовані у них стереотипи. Під час службової підготовки нова інформація не завжди сприймається як аксіома, як непорушні істини, навіть, якщо підкріплені фактами їх успішного застосування в практичній діяльності. Як свідчить досвід, у певних ситуаціях професійної діяльності попередній життєвий і професійний досвід перешкоджає сприйняттю нового. Тому під час проведення занять зі службової підготовки часто виникають ситуації упередженого ставлення до нової інформації, оскільки в окремих поліцейських є сформований стереотип упередженості.

Динамічний розвиток науково-технічного прогресу вимагає постійного підвищення кваліфікації, що, своєю чергою, є необхідною умовою забезпечення готовності працівника поліції до якісного виконання своїх професійних завдань. Підвищення кваліфікації реалізовується як право на освіту (п. 6. ст. 18 Закону України «Про освіту» [8], а в результаті трудових відносин – як право на працю. Відповідно до вимог ст. 10 Закону України «Про державну службу» [9], Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції [10] – працівники правоохоронних органів, так, як і державні службовці, зобов'язані постійно підвищувати свою кваліфікацію. Для цього їм мають бути створені відповідні умови (ч. 1 ст. 29 Закону «Про державну службу» та п. 1 Положення). Результати навчання і підвищення кваліфікації є однією з підстав для просування по службі (ч. 2 ст. 29 Закону «Про державну службу») та присвоєння чергових спеціальних звань.

Післядипломна підготовка працівників поліції сприяє задоволенню особистісних потреб правоохоронців у професійному зростанні, а також забезпечує правоохоронні органи висококваліфікованими

працівниками. Відповідно до вимог Положення про післядипломну підготовку працівників поліції [11], її видами є: 1) спеціалізація; 2) перепідготовка; 3) підвищення кваліфікації; 4) стажування. Враховуючи вимоги ч. 3 ст. 13 «Загальна система поліції» Закону України «Про Національну поліцію», спеціалізація полягає у профільній спеціалізованій підготовці працівників поліції у своїй сфері. Сутність перепідготовки поліцейських полягає в тому, що працівник поліції набуває теоретичних знань і практичних навиків нової професії, що є нині дуже важливим, зважаючи на значну плінність кадрів. Підвищення кваліфікації полягає у тому, що працівник поліції підвищує свій рівень готовності до виконання своїх функцій або набуття поліцейським нових умінь чи навиків у межах своєї професійної діяльності або галузі знань. Стажування також відіграє важливу роль у забезпеченні МВС України висококваліфікованими кадрами та полягає у засвоєнні поліцейськими інноваційних технологій, оновленні й розширенні знань, формуванні професійних компетентностей.

Вважаємо, що нині виникла нагальна потреба у реформуванні діючої системи професійного навчання працівників Національної поліції. Очевидно, що головним завданням у цій сфері є модернізація, поліпшення та трансформація самого процесу професійної підготовки поліцейських відповідно до вимог міжнародних стандартів, а саме до Загальної Декларації прав людини, Європейського кодексу поліцейської етики, Європейської конвенції з прав людини, доктринальних положень Лісабонської стратегії. Імплементуючи позитивний міжнародний досвід підготовки поліцейських, слід враховувати і вітчизняний, реалії, потреби і менталітет українського суспільства. Це, своєю чергою, сприятиме регенерації процесу професійної підготовки відповідно до вимог часу та неминучих змін у професійній діяльності поліцейських. Компетентнісний підхід у сучасній освітній парадигмі сприятиме переходу відомчої системи професійного навчання працівників Національної поліції на якісно новий рівень.

Висновки. Процес професійного навчання кадрів для Національної поліції у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання повинен здійснюватися лише на засадах законності, гуманізації освітнього процесу, поєднання форм і змісту освітніх послуг та потреб правоохоронної діяльності. Узагальнення міжнародного досвіду професійної підготовки поліцейських, наявних концепцій реформування відомчої освіти й наукових розвідок учених-поліцейстів дають авторові підстави окреслити основні напрями подальшого її вдосконалення, а саме:

- запровадити прикладний характер освітнього процесу та наукових досліджень до практичної роботи правоохоронців;

- реалізовувати компетентнісний підхід у сучасній освітній парадигмі;
- запровадити в освітній процес гнучкі освітні програми професійної освіти і спеціальні курси з гуманітарного права;
- забезпечити практичну спрямованість освітнього процесу, його безперервність, органічний зв'язок із практикою;
- розробити та впроваджувати в освітній процес інноваційні форми і методи підготовки працівників поліції стосовно застосування сучасних зарубіжних тренінгових методик;
- залучити до тренінгових занять зарубіжних спеціалістів;
- упровадити сучасні інтерактивні технології в освітній процес;
- збільшити термін початкової підготовки з двох місяців до року.

1. Кремь В. Г. Формування особистості професіонала в контексті вимог ХХІ століття / В. Г. Кремь // Педагогічний процес: теорія і практика педагогічної психології: зб. наук. пр. – К., 2005. – Вип. 3. – С. 10–20.

2. Крушельницька О. В. Управління персоналом: навч. посібник / О. В. Крушельницька, Д. П. Мельничук. – К.: Кондор, 2003. – 296 с.

3. Венедиктов В. С. Національна поліція України: професіоналізм та конкурентоспроможність як перспектива розвитку / В. С. Венедиктов // Право і безпека. – 2017. – № 1. – С. 80–93.

4. Роджерс К. Теорії личности / К. Р. Роджерс; пер. с англ.; общ. ред. и предисл. Е. И. Исениной. – М.: Прогресс, 1997. – 480 с.

5. Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України: Указ Президента України від 4 березня 2016 року № 92/2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/922016-19832>

6. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19>

7. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції: Наказ МВС України від 26.01.2016 № 50.

8. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

9. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/889-19>

10. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції: Наказ МВС України від 26.01.2016 № 50.

11. Про організацію післядипломної освіти працівників Національної поліції: Наказ МВС України від 24.12.2015 № 1625.

Кисиль З. Р. Особенности подготовки полицейских в условиях реформирования системы МВД Украины

Исследуются особенности подготовки полицейских кадров в высших учебных заведениях со специфическими условиями обучения. Отмечено, что сегодня недостаточно четко определена специфика подготовки полицейских кадров в данных заведениях. Акцентируется внимание на существовании раз-

личных подходов касательно перспектив сохранения имеющейся сети соответствующих заведений. Обобщены проблемные вопросы концептуальных основ повышения качества деятельности правоохранительных органов и качества подготовки полицейских нового поколения. Указано, что этот процесс может быть успешным лишь тогда, когда все научное сообщество присоединится к осмыслению проблем, существующих в системе МВД Украины, и выработает рекомендации по усовершенствованию деятельности полицейских.

Ключевые слова: концепция, реформирование, профессиональная подготовка правоохранителей, кадровая политика в МВД Украины, профессиональный отбор и профессионализация правоохранителей, международный опыт подготовки полицейских, реструктуризация и модернизация правоохранительной деятельности.

Kisil Z. R. Police Training Peculiarities in Term of Reforming the Ministry of Internal Affairs System of Ukraine

The article is devoted to generalization issues conceptual basis of improvement the work of law enforcement forces and the quality of police training as a new generation. It is indicated that this process can be only successful when the entire scientific community will join the understanding of all the problems that exist in the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and will work on the recommendations of their activities. Apriori, that the learning of foreign experience will help address important issues such as the organization of police training, change the direction of state governance in the field of law enforcement and rule of law, rights protection and freedoms of human and citizen.

It has been investigated the problem of improving the professional and psychological training of the National Police Staff of Ukraine is extremely actual, considering as socially significant focus on ensuring law and order and dangerous and extreme nature of their activities and constantly increasing level of complexity of the conditions and factors that accompany social changes. The high requirements to the level of professionalism of these professionals require purposeful development of personal and professional skills, excellent managing of the system of theoretical and applied knowledge, ability to apply them in practice under any conditions, regardless of the specifics of their activities. Today's realities give grounds to say that nowadays is a very important issue to address finding ways to improve law enforcement activities and the quality of police training as a new generation. It is evident that this process can be successful only when all entire scientific community will join the understanding of all the problems that exist in the System of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine and will work on the recommendations of their activities. Apriori, that the learning of foreign experience will help to address such important issues as the organization of police training, change the direction of state governance in the field of law enforcement and rule of law, rights protection and freedoms of human and citizen.

Key words: concept, reform, training in law enforcement, cadre policy in the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, professorship and professionalism of law enforcement agencies, the Ministry of Education of the Russian Federation, the restructuring of the modernization of law enforcement services.

Стаття надійшла 11 жовтня 2017 р.